

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 39 (1450) 25 ВЕРАСНЯ 2019 г.

26 верасня - Еўрапейскі дзень моў

Алена Анісім:

“Ужо падалі дакументы на атрыманне ліцэнзій”

Старшыня Таварыства беларускай мовы Алена Анісім распавяла, як ідзе праца па адкрыцці беларускамоўнага Нацыянальнага ўніверсітэта імя Ніла Гілевіча.

Алена Анісім:

- Дакументы на атрыманне ліцэнзій падалі, і першасны разгляд дакументаў павінен адбыцца ў гэтым месяцы. Трэба сказаць, што на пачатку пазіцыя міністра адукацыі Ігара Карпенкі была прыкладна такая: маўляў, не трэба нам новая ўстанова адукацыі, іх ужо дастаткова. Але наша пазіцыя іншая: у Беларусі няма ніводнай установы вышэйшай адукацыі, дзе б навучанне праводзілася на беларускай мове. Таму збіраемся пераканаць і міністра, што такі ўніверсітэт неабходны. Ён будзе рыхтаваць не спецыялістаў учарашніх прафесій, а беларускіх патрыётаў, людзей, арыентаваных на сучасны ўзровень эканомікі і развіцця грамадства. Пры гэтым стаіць задача ведаць некалькі моў, не толькі беларускую.

РР:

- Адным словам, усё будзе залежыць ад Міністэрства адукацыі?

Алена Анісім:

- Скажам так, мы будзем з гэтым ведамствам цесна працаваць, і я думаю, калі на адкрыццё ўніверсітэта будзе палітычная воля, то праблем не ўзнікну. Тым больш, беларускі кіраўнік публічна выказаўся, што, маўляў, людзі самі праявілі ініцыятыву і робяць справу ды пры гэтым не просяць у дзяржавы грошай. Але я заўсёды казала і кажу: ніхто за нас нашу справу не зробіць. Таму зробім усё, каб універсітэт прыняў першы набор студэнтаў ужо ў 2020 годзе.

**Кастусь Заблоцкі,
Беларускае Радыё Рацыя.**

Таццяна Малашчанка:

“У Баранавічах створаны новы беларускі клас”

У баранавіцкай сярэдняй школе № 9 адкрыўся новы беларускі клас, у які пайшло толькі 5 хлопчыкаў, улічваючы спартыўны ўхіл школы. Зноў шмат высілкаў праявілі энтузіясты-бацькі і баранавіцкае Таварыства беларускай мовы. Улада паставілася да гэтага ліберальна, але асаблівых старанняў не праявіла, - кажа старшыня камісіі па выкарыстанні беларускай мовы, выхаванні і адукацыі Таццяна Малашчанка:

- Гімназічны ўзровень трошкі больш прывабны для людзей у нашых Баранавічах.

А 9-ая школа ў нас больш характарызуецца як спартовая. Пяць хлопчыкаў. І гэта таксама паказальна, што менавіта дзяўчынкі пайшлі ў гімназію, а хлопцы захацелі больш такога спартовага развіцця.

Паводле Таццяны Малашчанкі, у гімназію ў свой час пайшлі больш дзяцей у беларускія класы - 6 дзесяцікласнікаў і 12 другакласнікаў. І хоць гэта кропля ў моры для таго, каб беларуская - першая дзяржаўная мова - заняла перадавыя пазіцыі як мова карэннай нацыі, але кропля камень точыць.

Беларускае Радыё Рацыя.

Навука Хрыстова будзе весціся па-беларуску

Беларуская мова будзе асвячаць працэс навучання дзяцей у нядзельнай школе менскага Чырвонага касцёла. Ксёндз-пробашч Уладзіслаў Завальнюк павіншаваў дзяцей, бацькоў і катэхетаў на восеньскай лінейцы і дабраславіў іх у дарозе да навукі Божай падчас святой імшы. Запіс у нядзельную школу адкрыты, набор працягваецца.

Мы пагутарылі з дырэктарам нядзельнай школы Наталляй Уладзіміраўнай

скім, у Баранавіцкім ці Менскім катэхетычных каледжах, і таксама педагогічную. Да Святой Камуніі дзецi рыхтуюцца два гады. Навучэнцы дзеляцца па групам: 1-2 клас, 3-4 клас, 5-6 клас, моладзь ад 14 гадоў і вышэй.

- Будзем пазнаваць Бога, маліцца, праводзіць час разам,

сацца на хор, - паведміла арганістка касцёла Марыя Новікава.

- У бібліятэцы імя Адама Міцкевіча Чырвонага касцёла будуць праходзіць літаратурныя вечарыны, будуць працаваць гурткі выразнага чытання для дзяцей і моладзі, будуць адзначацца касцельныя святы, будуць праходзіць дыктоўкі да Міжнароднага дня роднай мовы. Да Дня горада Менска бібліятэка падрыхтавала выстаўку мастацкай і гістарычнай літаратуры пра нашу сталіцу, - распавяла Галіна Фёдаруна Івучь.

Лаўрэнка, маці трох сыноў.

- Заняткі ў нядзельнай школе будуць адбывацца па афіцыйнай праграме, якая прадстаўлена на сайце Чырвонага касцёла, - патлумачыла спадарыня Наталля. Кожная настаўніца дапрацоўвае свой план індывідуальна, у сваёй групе. Ёсць выкладчыцы з досведам працы 20-25 гадоў. Яны выкарыстоўваюць падручнікі і розныя дадатковыя крыніцы.

Выкладанне будзе весціся ў асноўным па-беларуску. Калі камусьці спатрэбіцца індывідуальныя заняткі на рускай мове, то гэта будзе даступна. Кожная з выкладчыц мае катэхетычную, тэалагічную адукацыю, набытую ў Гарадзен-

- прывітала вучняў Марыя Чаславаўна.

- Будзем сустракацца з вамі кожную нядзелю. Будуць у нас экскурсіі, пілігрымкі, сумесныя святы і добрыя вакацыі! - заахвоціла Ірына Адамаўна.

- Дзеці змогуць запі-

**Эла Дзвінская,
фота аўтара.**

1. Ксёндз Уладзіслаў Завальнюк перад дзецьмі; 2. Наталля Лаўрэнка выступае перад навучэнцамі і бацькамі; 3. Куратар бібліятэкі імя А. Міцкевіча Галіна Івучь.

26 верасня - Еўрапейскі дзень моў

Юрый Хлапонін

Мова і нацыянальная свядомасць

Як вядома, развіццё чалавечтва трымаецца на яго разнастайнасці. Перш за ўсё, маецца на ўвазе рознасць моваў, культуры, тэрытарыяльных асаблівасцяў, гісторыі. З гэтага складаецца працэс стварэння асобнай нацыі, дзяржавы, асэнсавання кожнага чалавека як яе часткі.

Цікава толькі, з чаго пачынаюцца гэтыя працэсы. Мне заўсёды падавалася - асноўную ролю ў гэтым адыгрывае мова, такая, здавалася б, звычайная сістэма рэчаў у паўсядзённым жыцці. Але гэта, тое што ўласціва толькі людзям, дазваляе нам вызначаць як адну, вялікую (ці не вельмі) групу, адрозніваць сябе ад іншых людзей па іх мове, культуры, ладу жыцця.

Адным словам, пытанне ў тым - ці сапраўды мова вызначае свядомасць чалавека, ці наадварот, свядомасць пад уплывам навакольных умоваў уплывае на фармаванне мовы.

Прыкладамі для гэтага стануць моўныя сітуацыі ў розных рэгіёнах свету, якія адлюстраваны гэта знаходзіла ў жыцці людзей, гісторыі краіны. Чаму тыя ці іншыя народы ці дзяржавы страчвалі сваю ўласную мову, ці наадварот, "адраджалі" яе, і якія прычыны, працэсы стаялі за гэтым.

Спачатку, паясніць уплыў мовы на нацыянальную свядомасць можна, звярнуўшыся да сацыяльнай псіхалогіі: мова дае магчымасць ідэнтыфікаваць сябе з пэўнай групай, якая гэтую самую мову і выка-

рыстоўвае. Спачатку гэты працэс адбываецца ў малой групе, то бок, сям'і, дзе ты не толькі вучышся авалодваць ёю, але і надаваць пэўны сэнс таму, што ты гаворыш, як ты гаворыш і чаму. Адначасова чалавек уключаецца ў вялікую моўную групу, якая ахоплівае цэлыя рэгіёны, краіны.

Калі адбываецца моўная ідэнтыфікацыя чалавека, ён пачынае супрацьстаўляць сваю мову іншым, асабліва калі ён знаходзіцца ў сітуацыі шматмоўнага асяроддзя.

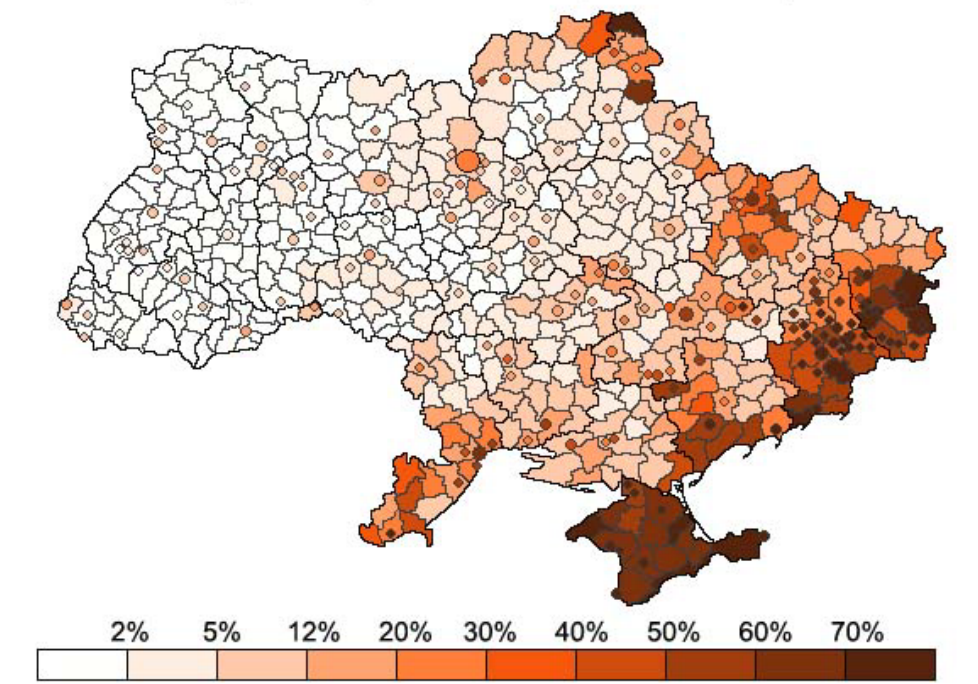
Далей, вядомы савецкі псіхолаг Леў Выгоцкі паказвае суадносе мовы і мыслення так: па-першае, яны маюць рознае генетычнае развіццё і таму ідуць па розных шляхах адзін ад аднаго. Да двух гадоў дзіця выкарыстоўвае засвоеныя ім гукі і словы ці як пэўныя сігналы, якія выказваюць яго стан, ці як назвы прадметаў.

Потым, з цягам часу, мысленне "афармляецца" словамі, а мова набывае асэнсаванне, адбываецца яе інтэлектуалізацыя. Пры гэтым, на думку Выгоцкага і яго паслядоўнікаў, крыніцай моўнага развіцця з'яўляецца не прыроджаны характар, а дзейнасць і правілы дзейнасці. Такім чынам, мова - паказчык, які адлюстроўвае аб'ектыўную рэчаіснасць. На ўздзеянне зместу слоў уплывае асяроддзе.

Ёсць яшчэ адна навуковая спроба даказаць уплыў мовы на нашу свядомасць - гіпотэза лінгвістычнай адноснасці. Згодна

Рідна мова расійська за перепісам 2001 р.

з ёй - мова вызначае мысленне і пазнанне рэчаіснасці, уплывае на светапогляды. Іншымі словамі, людзі, якія размаўляюць на розных мовах, маюць рознае светаўспрыманне, мысленне.

Адзін з аўтараў гэтай гіпотэзы, Эдуард Сепір, кажа: у мове ўтрымліваюцца ключы для разумення розных нацыянальных светапоглядаў. У граматычных сістэмах у свеце няма двух моў, якія былі б падобныя адна да адной дастаткова, каб забяспечыць ідэальны пераклад. Мова парознаму адлюстроўвае рэальнасць, а з гэтага вынікае, што носбіты розных моў будучы і ўспрымаць яе парознаму. Пацвярджэнне гэтаму мы можам знайсці ў некалькіх прыкладах, якія мы адлюстроўваем ніжэй.

Напэўна, першы прыклад, які можа прыйсці адразу - моўнае пытанне ў суседняй Украіне. Як вядома, Украіна ў моўным плане падзяляецца на украінамоўныя заходнія і цэнтральныя вобласці, і на рускамоўны Паўднёвы Усход. Роднай украінскую мову ва Украіне называюць каля 55-65 адсоткаў насельніцтва, расейскую - 30-35%, пры гэтым, рэальная мова камунікацыі адзначаецца на ўзроўні, адпаведна 45 і 35 адсоткаў, астатнія размаўляюць на абедзвюх мовах.

Аднак, на толькі моўных прыкметах дзельба Украіны не заканчваецца. Захад і

Цэнтр маюць традыцыйна больш праеўрапейскую, праўкраінскую арыентаванасць як у культурным жыцці, так і ў палітыцы. У адрозненні ад Паўднёвага Усходу, дзе людзі ў большасці сваёй накіраваны на прарасейскія пазіцыі.

Гэта адлюстроўваецца шмат у чым, напрыклад, выбары Прэзідэнта Украіны ў 2004 годзе, калі ў другім туры сутыкнуліся два кандыдаты з палярнымі палітычнымі светапоглядамі: прадстаўнік еўрапейска-ўкраінскай лініі Віктар Юшчанка і арыентаваны на расійска-еўразійскі накірунак, Віктар Януковіч. Вынікі галасавання па рэгіёнах адлюстроўваюць агульны выгляд таго, якая мова, і, адпаведна, якія каштоўнасці суадносяцца адна з другой у насельніцтва Украіны.

Моўна-ментальны падзел таксама можна заўважыць і ў тых рэгіёнах, якія зараз з'яўляюцца анэксаванымі Расіяй (Крым), альбо там адбываецца вайсковы канфлікт паміж Украінай і падтрыманымі Расіяй сепаратыстамі (Данецкая і Луганская вобласць). Дастаткова суаднесці карту канфліктных дзеянняў з картай роднай мовы для гэтага рэгіёну: у ім былі дастаткова моцныя сепаратысцкія настроі ў 2014 годзе, застаюцца і зараз.

(Працяг у наступным нумары.)

Вяртанне вобразу старажытнага Менска

У мінулыя выходныя Менск святкаваў 952 гадавіну з дня першага ўспаміну ў летапісе. Сімвалічнай падзеяй у будынку гарадской ратушы стала прэзентацыя кнігі вядомага менскага архітэктара Сяргея Багласава "Адраджэнне гістарычнага цэнтра Мінска. 1980-2016. Навукова-рэстаўрацыйная справаздача навуковага кіраўніка аб'екта (дакументальная хроніка)".

На сустрэчы з грамадскасцю Сяргей Георгіевіч Багласаў, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзячам культуры і мастацтва 2015 года, распавёў пра доўгі шлях аднаўлення старажытнага забудовы па вуліцах Рэвалюцыйнай, Інтэрнацыянальнай, Ракаўскай, Віцебскай, Зыбіцкай, пра аднаўленне ратушы, плошчы Свабоды, і пра дэманстрацыю відэа-прэзентацыю розных аўтарскіх аб'ектаў.

Сяргей Багласаў нарадзіўся ў Магілёве ў 1949 годзе. З 1962 года ён жыве ў Менску. Пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага палітэхнічнага інстытута па спецыяльнасці "Архітэктура" ён працаваў у Сектары звода помнікаў гісторыі і архітэктуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклора Акадэміі навук БССР. У гэты перыяд яму даводзілася шмат падарожнічаць па краіне, вывучаць старажытнае дойлідства. З 1976 года, працуючы ў "Белрэс-

таўрацыі", Сяргей Багласаў займаўся рэканструкцыяй Траецкага прадмесця і іншых помнікаў архітэктуры, а з 1980-га - непасрэдна гістарычным цэнтрам Менска.

Сяргей Георгіевіч падзяліўся ўспамінамі пра тое, у якім занябаным і напаяўразбураным стане знаходзіліся будынкі ў канцы 70-ых гадоў мінулага стагоддзя. У 80-я гады беларуская інтэлігенцыя рашуча выступіла ў абарону сваёй гістарычнай спадчыны. Пасля перыяду барацьбы будынкі былі ўзятыя пад ахову дзяржавы, былі праведзены раскопкі, ажыццёўлена навуковая экспертыза, была распрацавана 1-ая канцэпцыя рэканструкцыі, вызначаны яе тэмпы, да працы далучыліся інстытуты "Мінскпраект", "Белжылпраект" і іншыя.

- Верхняга горада ў Менску магло і не быць, - успамінае заслужаны архітэктар. - Абмяркоўваліся варыянты зносу забудовы. Даведаўшыся пра гэта, мы з Алегам Трусавым напісалі ліст Аляксею Касыгіну, які быў старшынём Усесаюзнага таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры. Ліст патрапіў карэспандэнту "Праўды" ў Беларусі Івану Новікаву, і той выступіў з артыкулам. Гісторыя атрымала галаснасць, і жаданне разбураць будынкі адпала. За рэканструкцыю Верхняга горада выступілі ў друку з артыкуламі Уладзімір Караткевіч і Адам Мальдзіс.

Ідэя аднаўлення ратушы ўзнікла яшчэ ў 1980-тым годзе, але толькі ў 2002-тым пачаліся будаўнічыя работы, якія завершыліся ў 2003 годзе.

У творчай майстэрні Сяргея Багласава былі распрацаваныя праекты аднаўлення былой царквы Святога Духа, будаўніцтва гандлёвага комплексу з паркінгам на вуліцы Няміга, гагэляў "Еўропа" і "Манастырскі", шматлікіх скульптурных кампазіцый і іншых аб'ектаў.

Госці сустрэчы атрымалі кнігі з аўтографам знамага архітэктара і выказалі яму шчырую падзяку. Ганаровы старшыня ТБМ Алег Анатольевіч Трусаў павіншаваў свайго сябра з выхадом грунтоўнага і карыснага выдання, якое адлюстроўвае вехі ў развіцці архітэктурнага вобразу сталіцы.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

АПАШЛЕННЕ НАВУКІ

"Наша Ніва" апублікавала інфармацыю пра артыкул "Да пытання аб гістарычнай палітыцы".

Нічога новага. Палітыкай памяці ў Беларусі кіравала і КП(б)Б/КПБ па кіраўніцтвам ЦК УсеКП(б)/КПСС.

Нагадаю ў прыватнасці "Тэзісы аб асноўных пытаннях гісторыі БССР", якія друкаваліся "ў парадку абмеркавання" спачатку ў "Веснях Акадэміі навук БССР" (1948. № 3. С. 89-144) з падзаглаўкам "Матэрыялы для выкладчыкаў, лектараў і дакладчыкаў". Другі раз тэзісы ўбачылі свет ў часопісе "Бальшавік Беларусі" (1948. № 8. С. 38-72) ужо без гэтага падзаглаўка і з пэўнымі рэдакцыйнымі змяненнямі.

Гэтыя тэзісы з пэўнымі карэктывамі сталі догмай і кіраўніцтвам да дзеяння беларускіх савецкіх гісторыкаў. Адступленне ад іх пераследавалася. Інструментам такога пераследу служылі пёры Лаўрэнція Абэцэдарскага, Адама Залескага ды іншых аўтараў драбнейшага калібру, як, напрыклад, настаўнік Якаў Трашчанок.

Пасля смерці Сталіна гісторыкаў не расстрэльвалі і не адпраўлялі ў лагеры. Замест палітычнага і фізічнага выкарыстоўваўся адміністрацыйны, маральны, псіхалагічны, эканамічны тэрор. Тым, хто адступіў ад Тэзісаў аб асноўных пытаннях гісторыі БССР, дастаткова было трапіць "на замк", каб пачаліся праблемы з працай, з публікацыямі, з абаронай дысертацый і да т. п.

Аўтарамі "Тэзісаў аб асноўных пытаннях гісторыі БССР" былі людзі розных лёсаў. Тут і згвалтаваныя бальшавіцкай уладай выхаванцы старой школы (Мікалай Нікольскі, Канстанцін Палікарповіч ды Уладзімір Перацаў), і ахвяры паваеннага палітычнага тэрору міністр асветы Платон Саевіч і Яфім Шлосберг (арыштаваны ў канцы 1948-га), і "выкрывальнік нацдэмаўшчыны" яшчэ з даваенных часоў Яфрэм Карнейчык, і аўтарка псеўдадавуковай кнігі да 40-годдзя БССР Ніна Каменская, і ў рознай меры падобныя да яе Аляксандра Воранава ды Канстанцін Шабуня, і Аляксей П'яноў, пра якога нічога сказаць не магу, і намеснік начальніка ўпраўлення прапаганды і агітацыі ЦК КП(б)Б эканаміст Сяргей Малінін (фактычны кіраўнік аўтарскага калектыву).

Калі выключыць Сяргея Малініна і Платона Саевіча, дык усе астатнія аўтары "Тэзісаў аб асноўных пытаннях гісторыі БССР" былі гісторыкамі. І нават сур'езнымі, як Мікалай Нікольскі, Канстанцін Палікарповіч ды Уладзімір Перацаў. Назваць сур'езным гісторыкам Аляксандра Каваленю язык не паварочваецца. Калі паглядзець яго бібліяграфію ў Энцыклапедыі гісторыі Беларусі, дык большасць ягоных публікацый напісана ў суаўтарстве. Здаецца, я ўважліва сачу за публікацыямі на гістарычныя тэмы ў часопісах. Нейкія даследчыцкія артыкулы і паведамленні Каваленю мне на вочы не трапляліся. Затое Каваленя вядомы сваімі расправамі з навукоўцамі ў Інстытуце гісторыі.

Што тычыцца цяпершняга

дырэктара Інстытута гісторыі Вячаслава Даніловіча, дык я шкадую, што свайго часу не напісаў рэцэнзію на ягоную кнігу пра заходне-беларускую арганізацыю "Змаганне". У той рэцэнзіі я хацеў паказаць, як аўтар спрабуе балансаваць паміж вымогамі ў духу тэзісаў 1948 года і патрабаваннямі да навуковай працы. Пісаць рэцэнзію мяне адагаварылі маладыя, асабліва адзін з іх, які таксама вывучае гісторыю Заходняй Беларусі, дзейнасць хадэкаў.

Каго не было ў аўтарскім калектыве "Тэзісаў аб асноўных пытаннях гісторыі БССР", дык сілавікоў. Гістарычная паўнавака БССР не мела патрэбы ў жандарах, бо жандарам выступала бальшавіцкая партыя. Да таго ж і Платона Саевіча (аднакашнік Макара Краўцова), і асабліва Сяргея Малініна без нацяжка можна назваць бальшавіцкімі інтэлектуаламі. Думаецца, што Аляксандр Каваленя і Вячаслаў Даніловіч вырашылі паклікаць на дапамогу сілавікоў і таму, што не пакладаюцца на свой аўтарытэт як гісторыкаў, і таму, што не знаходзяць на вуліцы Карла Маркса, 38, інтэлектуалаў такога маштабу, як Саевіч ды Малінін. Уступіўшы ў спулку з сілавікамі, яны нават не здагадваюцца, што па-просту апашляюць навуку.

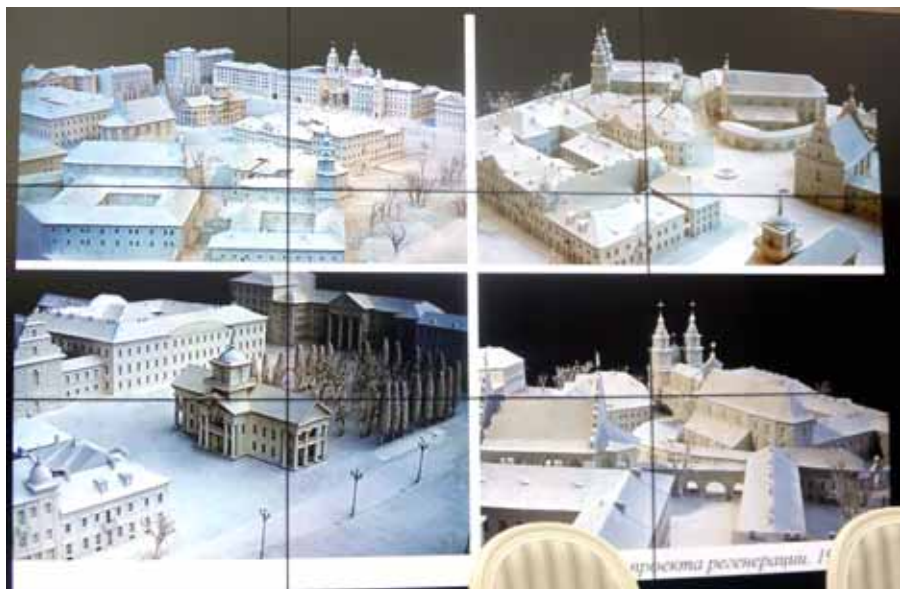
Якія практычныя наступствы мае артыкул "Да пытання аб гістарычнай палітыцы"?

Па-мойму, аўтары гэтага артыкула не паглядзелі, якое стагоддзе цяпер на дварэ.

Успамінаюцца расійскія падзеі нядаўняга часу, калі ультрарэпатрыёты, адкрытыя і латэнтныя сталіністы патрабавалі суровых караў для тых, хто скажае гісторыю на шкоду Расіі. Ім адказалі жартам: а што, скажаць гісторыю на карысць Расіі можна? Нягледзячы на ўвесь ультрарэпатрыётычны чад, у Расіі выходзяць проста сенсацыйныя працы з гісторыі СССР, у прыватнасці з гісторыі вайны падзей 1938-1945 гг. Вельмі важным сродкам распаўсюду новых ведаў пра гісторыю Расіі і СССР сталі электронныя сродкі масавай інфармацыі, у прыватнасці youtube. Тое ж ёсць і будзе і ў нас. Хіба што ў сціплейшых маштабах, бо і матэрыяльныя рэсурсы сціплейшыя, і краіна меншая, і кантраляваць даследчыкаў прасцей, але кантраляваць іх абсалютна ўжо не ўдасца. Нават у савецкі час не заўсёды ўдавалася.

Яшчэ адным наступствам па-ранейшаму будзе адставанне афіцыйнай, казённай гістарычнай паўнавакі ад незалежнай гістарыяграфіі. Асабліва гэта тычыцца асвятлення падзей канца XVIII-XX стст. Як ні маракавалі казённыя гісторыкі цягам апошніх 30 гадоў, ім усё ж давялося прызнаць тое, пра што ўжо даўно пісалі незалежныя аўтары, а менавіта лагічны ланцужок БНР-ССРБ-БССР-Рэспубліка Беларусь. З такімі апекунамі, як аўтары артыкула "Да пытання аб гістарычнай палітыцы", казённай гістарыяграфіі яшчэ доўга давядзецца плесціся ў хвасце незалежнай гістарычнай навукі і ў асвятленні іншых пытанняў нашай гісторыі.

Анатоль Сідарэвіч.

Князь Багуслаў - захавальнік бібліятэкі і збораў мастацтва

Пра вядомага вайсковага дзеяча ВКЛ, мецэната вучоных, дзеячаў мастацтва і культуры, фундатара школ і храмаў, князя Багуслава Радзівіла мы маем інфармацыю з яго аўтабіяграфіі. Сваім поглядам на гэтую асобу падзялілася менскі гісторык Людміла Васільеўна Санберг.

- У наступным годзе будзе адзначацца 400 гадоў з дня нараджэння Багуслава Радзівіла. Мена-

віта ў яго кнігазборах у Слуцку захоўвалася Берасцейская Біблія. Потым з разам з іншымі кнігамі ён перавёз яе ў Каралівец.

Багуслаў Радзівіл быў сынам віленскага кашталяна Януша Радзівіла, мужа Сафіі Слуцкай з Апелькавічаў, якая была кананізавана Праваслаўнай Царквой. Пасля смерці праведнай Сафіі, Януш Радзівіл ажаніўся з Альжбэтай Гогенцолерн, дачкой курфюр-

ста і графіняй брандэнбургскай, у іх у 1620 годзе нарадзіўся сын Багуслаў. Бабкай Багуслава Радзівіла была Кацярына Астрожская, унучка пераможца пад Оршай Канстанціна Астрожскага. Да нас дайшла ягоная аўтабіяграфія.

Багуслаў Радзівіл атрымаў бліскучую адукацыю: вучыўся ў Кейданах і Вільні, у галандскіх Гронінгене, Лейдане і Утрэхце, у французскай сталіцы. Дасканала ведаў латынь і некалькі еўрапейскіх моў. Гэта быў сын свайго эпохі, асоба, рэнесанская, барокальная і рэфармацыйная адначасна. Збіральнік калекцыі твораў мастацтва, а таксама архіва і бібліятэкі, дзе зберагаліся каштоўныя рукапісы, сярод якіх былі і знакі Радзівілаўскі летапіс. Ён меў выдатныя дыпламатычныя здольнасці, будаваў фартэфікацыйныя збудаванні, сябраваў з многімі заходнеўрапейскімі мастакамі, у прыватнасці, з Рэмбрантам, прывозіў іх карціны ў Слуцк і захоўваў у свайго калекцыі, сам ствараў замалёўкі з панарамамі беларускіх гарадоў. Падтрымліваў калывінісцкія шко-

лы і зборы, складаў рэлігійныя гімны. Адважны дуэлянт у маладосці, у сталым веку ён паглыбляўся ў радкі Бібліі, надрукаванай яго дзедам.

Януш Радзівіл, а потым яго сын Багуслаў Радзівіл і яго дачка Людвіка Караліна Радзівіл выканалі заповіт праведнай Сафіі Слуцкай аб захаванні прывілеяў для Праваслаўнай Царквы ў Слуцкім краі. Багуслаў быў выхаваны калывіністам, і яго дачка таксама, але яны захавалі тастамант св. Сафіі аб юрыдычнай абароне Праваслаўнай царквы ў Слуцку. Адукаваная і добра выхаваная Людвіка Кара-

ліна Радзівіл жыла ў Нямеччыне. Яна была замужам за нямецкім прынцам і стала мецэнаткай. Яна выдатковала стыпендыі на навучанне ў Еўропе для збыднёлых шляхціцаў. Традыцыі пабожнага жыцця і дабрачыннасці засталіся ў нашчадкаў роду, які захоўваў Берасцейскую Біблію.

Запісала Э. Дзвінская.

На здымку:

1. Партрэт Багуслава Радзівіла пэндзля А. Пушкіна;
2. Герб Багуслава Радзівіла на старонках Берасцейскай Бібліі;
3. Л. В. Санберг.

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, заканчваецца падпіска на чацвёрты квартал 2019 года. Цана не змянілася.

У 2019 годзе мы працягнем выходзіць на васьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазіцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знойдзеце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытачу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў.

Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

Стакгольмская школа
эканомікі ў Рызе

Балтыйскі лідар у бізнес-адукацыі

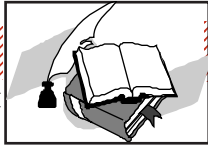
Мы гадуем таленты

Індывідуальныя кансультацыі
для бізнес-кампаній

www.sseriga.edu
office@sseriga.edu
+371 67015800

SIA Stockholm School of Economics in Riga
Рыга, Латвія

Дзень адчыненых дзвярэй у бібліятэцы

Дзень бібліятэк - цудоўнае свята, якое адзначаецца 15 верасня з 2001 года. І кожны год вось ужо на працягу доўгіх 19 гадоў у гэты дзень у Карэліцкай раённай бібліятэцы ладзіцца сапраўднае свята - свята, якое дораць бібліятэкары сваім паважаным чытачам, каб ім было цікава, утульна і займальна. У канун свята, у пятніцу ў сценах бібліятэкі панавала святочная атмасфера, атмасфера радасці, дабразычлівасці і цудоўнага настрою. З самага рання, перад пачаткам рабочага дня праходзіла вулічная акцыя "Радуйцеся разам з намі", дзе бібліятэкары віншавалі вучняў і дарослых са святам, з цудоўным восеньскім днём, зычылі моцнага здароўя, дабрабыту, запрашалі ў бібліятэку, уручалі віншавальныя паштоўкі і святочныя шары. Выстава - загадка "Пазнай бібліятэкара", на якой размясціліся дзіцячыя фатакарткі бібліятэкараў чакала наведвальнікаў у фае бібліятэкі (вось гэта была сапраўдная загадка...), ладзілася літаратурнае кафэ "Чытаць подана", тэматычны прагляд "Літаратурная Гродзеншчына" з лепшай падборкай краязнаўчай літаратуры, кніжная выстава "Калейдаскоп навінак", а таксама фотазона "З Днём бібліятэк" і "Я люблю чытаць", дзе кожны ахвотны мог сфатаграфавана на памяць.

У дзіцячай бібліятэцы маленькім чытачам прапанавалі квэст - гульні "Таямніца зачараванай кнігі", падарожжа ў гісторыю "Спазнай свой родны край". Але асаблівы настрой выклікала тэатральная пастаноўка казкі "Рэпка на новы лад" (аматарскае аб'яд-

нанне "Васілёк", тэатральнага накірунку), якую выканалі супрацоўнікі бібліятэкі.

*Н.У. Казарэз,
метадыст ДУК "Карэліцкая
раённая бібліятэка".*

Навіны Германіі

Тыдні Германіі з 24 верасня па 31 кастрычніка пройдуць у Беларусі

Тыдні Германіі з 24 верасня па 31 кастрычніка пройдуць у Беларусі, паведамілі ў пасольстве ФРГ у Менску.

На працягу 16 гадоў кожную восень пад патранатам пасольства Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў Беларусі праводзяцца Тыдні Германіі. Германская дыпламатыя запрашае ўсіх, хто хоча азнаёміцца з нямецкай культурай, мовай і грамадствам, наведаць шматлікія мерапрыемствы ў 12 беларускіх гарадах. Праграма Тыдняў Германіі будзе разнастайнай. Так, у дзень адкрыцця ў Белдзяржфілармоніі адбудзецца канцэрт "...Бо моцнае, як смерць, каханне". На ім будуць гучаць музычныя творы эпохі барока на тэксты старазапаветнай кнігі "Песня Песням". Запланаваны кінапаказы сучасных кароткаметражных стужак, мастацкіх фільмаў у арыгінале на нямецкай мове з субтытрамі на рускай. Будзе паказаны дакумен-

тальны фільм у Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна. Гледачы ўбачаць таксама нямы фільм "Фаўст" (1926) Фрыдрых Вільгельма Мурнаў, які будзе дэманстравацца ў чатырох гарадах з жывым музычным суправаджэннем у выкананні кампазітара Вольгі Падгайскай і ансамбля Five-storey-ensemble. Для наведвальнікаў Тыдняў Германіі падрыхтаваны чытанні з вядомымі нямецкімі аўтарамі, выстаўкі, майстар-класы і лекцыі, творчыя мерапрыемствы. Будзе магчымаць прыняць удзел у цікавых творчых акцыях у бібліятэках Баранавіч, Барысава і Маладзечна. Тыдні Германіі праводзяцца пасольствам Федэратыўнай Рэспублікі Германія сумесна з Інстытутам імя Гётэ ў Менску, прадстаўнікамі нямецкіх культурных арганізацый у супрацоўніцтве з беларускімі ўстановамі і партнёрамі.

belta.by.

Прайшла чарговая лекцыя ў межах "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым

У сераду, 18 верасня, прайшлі чарговыя заняткі "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым, археолагам, гісторыкам беларускай архітэктуры, кандыдатам гістарычных навук. Сустрэча была прысвечана тэме "Сядзіба Альбертын у Слоніме. Леў Сапега", але пагутарыць атрымалася толькі пра асобу Льва Сапегі (і ўсё ж даволі прадуктыўна).

Таксама на лекцыі ладзіўся прагляд дакументальнай стужкі з удзелам вядомага гісторыка Алеся Краўцэвіча пра Льва Сапегу (з серыі "Загадкі беларускай гісторыі: "Леў Сапега"), а сп. Алег Трусаў распавёў

пра тое, пра што ў фільме не згадалі.

У пятніцу, 20 верасня, прайшлі новыя заняткі "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым, археолагам, гісторыкам беларускай архітэктуры, кандыдатам гістарычных навук. Сустрэча была прысвечана тэме "Зэльва. Ларыса Геніюш".

Таксама на лекцыі ладзіўся прагляд дакументальнага фільмаў тэлеканала Белсат, адзін з іх з удзелам вядомага гісторыка Алеся Краўцэвіча (з серыі "Загадкі беларускай гісторыі: "Зэльва ад Сапегі да Геніюшаў").

tbn-mova.by.

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

БАЛАДА КАНСТАНЦІНА
ТЫЗЕНГАЎЗА
(3.06.1786-16.03.1853)

Чырвоная цэгла, нібыта з крыві
Людзей беларускіх, якія Айчыне
Жыццё аддавалі, казалі: "Жыві...
А будзе Айчына, то й нас не пакіне
Жыццё, дзе замешана ўсё на крыві."

Будуеш не замак, будуеш музей,
Дзе тысячам птушак Вялікага Княства
Маўкліва-пытальна глядзець на людзей,
Якія захоплены вечным змагарствам
За грошы, за месца, дзе будзе цяплеі.

Малюеш, купляеш карціны і кніг
Навёз ты ў маёнтка з Парыжа, з Варшавы,
Каб кожны, хто хоча чытаць, чытаў іх
І ведаў, што родныя нашы Паставы-
Таксама Еўропа для нас, не чужых...

Хлапчына віхрасты глядзіць праз вакно
На кнігі, на птушак Вялікага Княства.
Ён вырасце хутка, і будзе ізноў
Наш край не балотам, а краем бунтарства,
Дзе нельга панішчыць да краю любоў...
24.06.2010 г.

БАЛАДА ІВАНА НАСОВІЧА
(26.09.1788-26.07.1877)

Там Беларусь, дзе беларус жыве.
І не патрэбна Беларусь шукаць,
Бо тут яна, як валуны ў траве,
Як у нябёсах песня жаўрука,
Што над тваёй дарогай, як святло,
Якое ёсць і будзе, і было,
Як пад нагамі родная зямля,
Дзе наша кроў, як іскры - у вуглях,
Не пагухае, свеціцца ў вяках

І ў словах, што збіраеш сёння ты,
Каб зберагчы, як зерне для сяўбы,
Бо ўсё-ткі прыйдзе час наш залаты
Пасля стагоддзяў бездарожжа і журбы.

І ты ідзеш, бо ведаеш чаму
І для чаго, няспешліва, ідзеш,
Як снег ідзе, каб ты любіў зіму
І ўспамінаў, калі са стрэх капэж
Пачнецца і рассыплецца святло,
І кветкамі засвеціцца ў траве
Там, дзе даўно нічога не расло.
Дзе беларус, там Беларусь жыве,
І не патрэбна Беларусь шукаць,
Бо тут яна, як ля дарог крыжы,
Як у нябёсах песня жаўрука,
Як Бог у Храме кожным і ў душы...
25.04.2009 г.

БАЛАДА ЯНА БАРШЧЭЎСКАГА
(1790-12.03.1851)

Зноў дождж ідзе, змываючы сцяжыны,
Якімі нам вяртацца ў родны свет,
Дзе беларусы ёсць, а ў іх Айчына -
Як за Хрыстом ёсць жыватворны след.
А Плачка ўсё блукае па Прыдзвінні.
Яна з тваёй шляхецкаю душой.
Магілы ж нашыя не змяюць ліўні,
Што ў хмарах тых, якія над зямлёй
Над нашаю і з захаду, і ўсходу
Пльвуць, жадаючы, каб заўтра мы
Заблыся, якога радаводу
Мы тут, дзе нашы Храмы і дамы
Адвечныя і, як зямля, святыя,
Бо нашыя, бо з нашаю крывёй...
Галодны воўк на поўню нема вые,
Туман, як замак белы, над травой
Пльве праз нас, а Плачка ўсё блукае
Па Беларусі, у якой нам вечно жыць,
Нягледзячы на тое, што знікае
Адвечнае і часта дождж імжыць...
16.07.2008 г.

БАЛАДА ЯНА ЧАЧОТА
(7.07.1796--11.08.1847)

За вокнамі бібліятэкі
Выходзіць світанне з дажджу.
Зноў кнігі табе, нібы лекі
Ад сумы, што поўніць душу,
Бо спева пра даўніх ліцвінаў

БЕЛАРУСКІ ПАНТЭОН

Балады крыві і любові

Заснуць хоць на міг - не далі.
Была, нібы песня, краіна,
А людзі жывуць, як жыві,
І ты сярод іх, як світанне,
Якое не кожны чакаў.
Час пройдзе, і сонца загляне
У хату і да мужыка.
І ты сярод кніг - не самотны,
Хоць ты не забыўся свой шлях
Праз турмы, праз вецер галодны,
Праз слёзы і кроў у снягах
Чужыны, якой усё роўна,
Хто ты: ці бандыт, ці паэт,
Які праслаўляе князеўну
Вялікага княства і свет,
Дзе ты нарадзіўся, каб верыць
У родны нявольны народ,
Які тут для некага шэры,
Дурны і сляпы, нібы крот,
Ды гэтка ён не для Чачота,
Бо любіць народ свой Чачот,
І ў спевах пра даўніх ліцвінаў
Жыве залатая краіна
І будзе - пакуль ёсць народ...
16 - 17.10.2007 г.

БАЛАДА ТАМАША ЗАНА
(21.12.1796-19.07.1855)

Прысніцца Вільня, нібы сонца ўзідзе,
І ты зноў прачынаешся ў слязах
Не ад таго, што сумна ці ты ў крыўдзе,
А з гонару, што выбраў цяжкі шлях
Да Беларусі, што далёка сёння,
Як зоркі, што нібы рамонкі ў лёне,
Які цвіце ля вёскі Мясата,
Дзе ўпершыню сказаў ты слова "мама"...
Жыццё цячэ, але не як вада, -
Як кроў цячэ,
як шлях праз твань да Храма.
І ў дзённіку натуеш ты сваім
Пра халады і пра багацце Ёрала.
Ды ўсё чужое тут і толькі дым,
Як родны, абдымае і памалу
Пльве на захад, кліча за сабой.
Ды з высылкі ты не ўцячэш нікуды,
І будзе сэрца поўніцца журбой,
Ну а журба - адвечная атрута
Для сэрца і душы, якія плачуць,
Якія Беларусь праз далячыні бачаць,

Але па-польску шэпчуць да яе,
Да Вільні той, якой для нас не будзе...
Груган ляціць, і салавей пяе,
І да сваіх крыжоў прыходзяць людзі.
5-6.10.2008 г.

БАЛАДА АДАМА МІЦКЕВІЧА
(24.12.1798--26.11.1855)

У Завоссі залатая восень,
А халера ў залатым Стамбуле.
І табе ўжо не прыйсці ў Завоссе -
Смерць цябе, паэт, не абмінула
На чужыне, дзе шукаў ты волю,
Нібы рыфмы звонкія ў санеты.
І цябе й тваю аплачуць долю
Філаматы ўсе і філарэты.
І згараць, нібыта грэшнасць, вершы,
Што пісаў на беларускай мове.
І сябе палякам назавеш ты,
Роднасць з Беларуссю не адмовяць
Беларусы, бо ты наш, як неба
І як сонца ў небе над Завоссем,
Што залоціць павуціны срэбра,
Што ляціць, як праз агонь, праз восень
У самотны і вясылі Кракаў,
Як паэзія - у душу палякаў...
4.10.2007 г.

(Працяг у наступным нумары.)

